

Restonomiopiskelijoiden näkemyksiä sosiokulttuurisesta vastuullisuudesta matkailussa

LAB-ammattikorkeakoulu
Restonomi (AMK), matkailuliiketoiminta
2022
Maiju Holstila

Tiivistelmä

Tekijä(t) Holstila, Maiju	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Valmistumisaika 2022
	Sivumäärä 23	
Työn nimi Restonomiopiskelijoiden näkemyksiä sosiokulttuurisesta vastuullisuudesta matkailussa		
Tutkinto ja koulutusala Restonomi (AMK), matkailuliiketoiminta		
Toimeksiantajan nimi, titteli ja organisaatio (jos opinnäytetyöllä on toimeksiantaja)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyössä tutkittiin sosiokulttuurisen vastuullisuuden merkitystä matkailussa. Tutkimuskohteena oli Lahden LAB-ammattikorkeakoulun restonomiopiskelijat. Opinnäytetyön aiheita olivat vastuullinen matkailu, sosiokulttuurinen vastuullisuus matkailussa, kulttuurimatkailu, liikaturismi, vapaaehtoismatkailu, lastensuojelu matkailualalla sekä ammattikorkeakoulujen restonomitutkinnot.</p> <p>Opinnäytetyössä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Työmenetelmänä käytettiin kyselyä, joka sisälsi kahdeksan avointa kysymystä. Opinnäytetyön tutkimuskysymyksenä oli ”Mitä Lahden restonomiopiskelijat ajattelevat sosiokulttuurisesta vastuullisuudesta matkailussa?”</p> <p>Tutkimuksessa selvisi, että Lahden LAB-ammattikorkeakoulun restonomiopiskelijat pitävät sosiokulttuurista vastuullisuutta tärkeänä vastuullisen matkailun osa-alueena, jossa korostuu paikallisen väestön huomioiminen, matkakohteiden kulttuurien kunnioitus, aidon paikallisuuden vaaliminen sekä jokaisen yksilön vastuu toimia vastuullisesti matkustaessa. Opiskelijat näkevät itsensä sosiokulttuurisesti vastuullisina matkailijoina ja he pitävät vastuullista matkailua kasvavana tulevaisuuden trendinä.</p>		
Asiasanat Vastuullinen matkailu, sosiokulttuurinen vastuullisuus, paikallisyhteisö, paikalliskulttuuri, restonomiopiskelijat		

Abstract

Author(s) Holstila, Maiju	Type of Publication Thesis, UAS	Published 2022
	Number of Pages 23	
Title of Publication Aspects of Bachelor Students of Hospitality Management towards Sociocultural Responsibility in Tourism		
Degree and field of study Bachelor of Hospitality Management, Tourism Business		
Name, title and organisation of the client (if the thesis work is commissioned by another party)		
<p>Abstract</p> <p>The purpose of this thesis was to do a research of how significant sociocultural responsibility is in tourism. The research subject were Hospitality Management students in Lahti's LAB University of Applied Sciences. Themes in the research were responsible tourism, sociocultural responsibility in tourism, cultural tourism, overtourism, voluntourism, child protection in tourism and hospitality studies in Universities of Applied Sciences in Finland.</p> <p>This thesis was qualitative research. An open survey with eight questions was used as a research method. The research question was "What students of Hospitality Management in Lahti think about sociocultural responsibility in tourism?"</p> <p>The research shows that students of Hospitality Management in Lahti think that sociocultural responsibility in tourism is an important part of responsible tourism, where the respect of local communities and cultures, an authentic locality and every individual's responsibility to act responsible while traveling is crucial. Students see themselves as socioculturally responsible travelers and they believe in responsible tourism's growth as a future trend.</p>		
<p>Keywords</p> <p>Responsible tourism, sociocultural responsibility, local community, local culture, bachelor students of hospitality management</p>		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Vastuullinen matkailu.....	3
2.1	Vastuullisen matkailun määritelmä.....	3
2.2	Ekologinen vastuullisuus.....	4
2.3	Taloudellinen vastuullisuus	5
2.4	Sosiokulttuurinen vastuullisuus	5
3	Sosiokulttuurinen vastuullisuus matkailussa	7
3.1	Kulttuurimatkailu	7
3.2	Liikaturismi.....	8
3.3	Vapaaehtoismatkailu	10
3.4	Lastensuojelu	10
4	Ammattikorkeakoulujen restonomitutkinnot.....	12
4.1	Restonomitutkinnot Suomessa	12
4.2	LAB-ammattikorkeakoulun restonomitutkinnot	12
4.3	Lahden kampuksen restonomitutkinto.....	13
5	Restonomiopiskelijoiden näkemyksiä sosiokulttuurisesta vastuullisuudesta matkailussa.....	14
5.1	Kyselytutkimuksen laatiminen	14
5.2	Kyselytutkimuksen tulokset.....	15
6	Johtopäätökset	18
7	Yhteenveto	20
	Lähteet	21

Liitteet

Liite 1. Kyselylomake

1 Johdanto

Matkailussa ihmiset matkustavat pois arkisesta asuin- ja työympäristöstään haluamaansa matkailukohteeseen. Syitä matkustamiseen on monia, ja usein ihmiset matkustavat perinteisen lomailun lisäksi työn, opintojen, uskonnon, hengellisyyden sekä terveyden takia. (Wikipedia 2022.) Koronapandemian johdosta vastuullisuuden merkitys on lisääntynyt ja se on tullut vahvemmin osaksi matkailua ja matkailijoiden valintoja. Matkailijat ovat nykyään enemmän kiinnostuneita osallistumaan paikallisyhteisöjen toimintaan ja maapallon suojeluun, sekä myös halukkaita kokemaan vastuullista matkailua laajemmin. Yhä useampi matkailija haluaa myös välttää negatiivisten vaikutusten tuottamista matkailukohteen ympäristölle ja asukkaille. (ViGuide 2021.) Vastuullisen matkailun kasvattaessa suosiota monet matkailijat ovat muun muassa pyrkineet vähentämään tarpeetonta lentämistä sekä tekemään lomamatkoistaan aiempaa merkityksellisempiä (Taylor 2019).

Vastuullinen matkailu tarkoittaa sitä, että matkailijat ja matkailualan toimijat saavat valinnoillaan ja teoillaan aikaan enemmän hyvää kuin huonoa. Matkailu vaikuttaa monin tavoin paitsi ympäristöön, myös ihmisiin, joiden elämää matkailu koskettaa. Monet ansaitsevat elantonsa matkailusta ja matkailun on huomattu lisäävän yritystoimintaa ja työpaikkoja. Matkailu on myös mahdollistanut elämisen syrjäseuduilla ja se on lisännyt ihmisten arvostusta omaa ympäristöä ja kulttuuria kohtaan. Matkailulla on kuitenkin myös paljon negatiivisia vaikutuksia, joita ovat esimerkiksi ympäristön saastuminen, epätasa-arvon lisääntyminen sekä eläinten ja ihmisten hyväksikäyttö. (Jaakkola 2020.)

Opinnäytetyön tavoitteena on tutkia sosiokulttuurisen vastuullisuuden merkitystä matkailussa. Opinnäytetyössä tutkitaan Lahden LAB-ammattikorkeakoulun restonomiopiskelijoiden näkemyksiä aiheesta avoimen kyselyn avulla. Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään aluksi vastuullista matkailua ja sen kolmea osa-aluetta, joita ovat ekologinen vastuullisuus, taloudellinen vastuullisuus ja sosiokulttuurinen vastuullisuus. Seuraavassa pääotsikossa syvennytään matkailun sosiokulttuuriin vaikutuksiin, jonka aiheita ovat kulttuurimatkailu, liikaturismi, vapaaehtoismatkailu ja lastensuojelu. Lisäksi teoriaosiossa kerrotaan yleisesti ammattikorkeakoulujen restonomitutkinnoista, LAB-ammattikorkeakoulun restonomitutkinnoista sekä Lahden kampuksen restonomitutkinnosta. Opinnäytetyön empiirisessä osiossa kerrotaan kyselytutkimuksesta ja sen tuloksista. Lopuksi esitellään johtopäätökset ja yhteenveto.

Tässä opinnäytetyössä käytetään laadullista tutkimusmenetelmää. Laadullisessa, eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään aiheen merkitys kokonaisvaltaisesti (Wikipedia 2021).

Laadullinen kyselytutkimus on epämuodollisempi tutkimustapa, jolla saadaan syvällistä tietoa vastaajien perimmäisistä perusteluista ja vaikuttimista. Tavoitteena on ymmärtää aihe, asia tai ongelma syvällisesti yksilön näkökulmasta. Laadullinen tutkimus voi tuottaa syvällistä ja tarkkaa tietoa aiheesta tai ongelmasta, mutta se sopii usein käytettäväksi vain pienelle ihmisjoukolle. (Surveymonkey.)

Valitsin työhöni laadullisen tutkimusmenetelmän, koska haluan ymmärtää matkailun sosiokulttuurisia vaikutuksia paremmin sekä keskittyä tutkimaan pientä ihmisjoukkoa.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksenä on ”Mitä Lahden restonomiopiskelijat ajattelevat sosiokulttuurisesta vastuullisuudesta matkailussa?” Valitsin tutkimustavaksi kyselyn, koska sillä voidaan saada monipuolista tietoa opiskelijoiden toiminnasta ja mielipiteistä. Se on myös hyvä tapa kertoa sosiokulttuurisesta vastuullisesta niille, jotka eivät ole aikaisemmin kuulleet siitä. Valitsin tutkimuskohteekseni Lahden LAB-ammattikorkeakoulun restonomiopiskelijat, koska olen kiinnostunut kuulemaan kanssaopiskelijoideni näkemyksiä aiheesta. Haluan tietää, minkälaisia mielikuvia heillä on matkailun sosiokulttuurisista vaikutuksista, sillä opinnoissamme on keskitytty enemmän matkailun ekologisiin vaikutuksiin.

2 Vastuullinen matkailu

2.1 Vastuullisen matkailun määritelmä

Vastuullinen matkailu määriteltiin Kapkaupungissa vuonna 2002 Kestävän kehityksen huippukokouksessa. Vuonna 2007 World Travel Market hyväksyi tämän määritelmän ja nyky-päivänä vastuullinen matkailu on laajalti tunnettu käsite. (Goodwin 2014.) Kestävän kehi-tyksen huippukokouksessa kokoontuivat yhteensä kahdenkymmenen eri maan edustajat Afrikasta, Pohjois- ja Etelä-Amerikasta, Euroopasta ja Aasiasta. Edustajat koostuivat muun muassa matkailualan yrittäjistä ja ammattilaisista, luonnonsuojelu- ja matkailuviranomai-sista sekä kansalaisjärjestöistä. (The Cape Town Declaration 2002.)

Vastuullisen matkailun tarkoituksena on tehdä kohteista parempia paikkoja ihmisille asua ja parempia paikkoja ihmisten vierailla. Vastuullisessa matkailussa eri toimijat, kuten hotel-lit, hallitukset, paikalliset ihmiset ja matkustajat tekevät vastuullisempia valintoja, jotta mat-kailusta saataisiin kestävämpää. Vastuullisessa matkailussa pyritään lisäämään matkailun positiivisia vaikutuksia sen taloudellisten, sosiokulttuuristen ja ekologisten vaikutuksien osalta. (Goodwin 2016, 36–37.)

Vastuullinen matkailu koostuu seitsemästä eri painopistealueesta. Vastuullisessa matkai-lussa tuotetaan taloudellista hyötyä paikallisille sekä parannetaan yhteisöjen hyvinvointia ja työolosuhteita. Paikallisyhteisöt otetaan mukaan matkailun suunnitteluun ja heille annetaan valtaa päättää asioista, jotka vaikuttavat heidän elämäänsä. Vastuullisessa matkailussa suojellaan kulttuuri- ja luonnonperintöä, sekä ylläpidetään maailman monimuotoisuutta. Tarkoituksena on tuottaa nautinnollisempia ja autenttisia elämyksiä ympäristössä, jossa matkailijat pääsevät luomaan kontakteja paikallisten kanssa. Matkailijat oppivat samalla ymmärtämään paikalliskulttuuria ja sen sosiaalisia, ekologisia ja taloudellisia haasteita. Vastuullisessa matkailussa huomioidaan myös liikuntarajoitteiset ja vammaiset matkailijat. Vastuullinen matkailu on kulttuurisensitiivistä, tasapuoleisesti palkitsevaa, saa aikaan kun-nioitusta paikallisen ja matkailijan välillä sekä lisää paikallisten itsearvostusta ja kulttuuriyl-peyttä. (Goodwin 2016, 36.) Kuviossa 1 esitellään vastuullisen matkailun osa-alueet.

Kuvio 1. Vastuullinen matkailu

Vastuullinen matkailu ja kestävä matkailu eivät ole sama asia. Kestävä matkailu tarkoittaa koko matkailualan yhteistä tavoitetta kehittää matkailua niin, että se täyttää nykyajan ihmisten tarpeet vaarantamatta tulevien sukupolvien tarpeita ja mahdollisuuksia. Vastuullinen matkailu painottuu siihen, mitä yksilöt, yhteisöt ja yritykset voivat tehdä minimoidakseen matkailun negatiivisia vaikutuksia. Näitä tekoja ovat esimerkiksi paikallisten palveluiden tukeminen, kulttuurien ja tapojen kunnioittaminen, jätteiden minimointi, luonnonsuojelu, paikallisten työllistäminen ja alkuperäiskansojen kulttuurin korostaminen matkailuliiketoiminnassa. (Angelina 2020.)

2.2 Ekologinen vastuullisuus

Luonnon ja ihmisen luoman ympäristön laatu on matkailun kannalta olennaista. Monilla matkailun toiminnoilla on haitallisia ympäristövaikutuksia, jos matkailua ei suunnitella ja hallinnoida huolella. Suurin osa matkailun ympäristövaikutuksista liittyvät teiden, lentokenttien ja erilaisten matkailupalvelujen, kuten lomakeskusten ja hotellin rakentamiseen. Matkailun kehityksen negatiiviset vaikutukset tuhoavat vähitellen ympäristöresursseja, joista matkailuala on riippuvainen. Hallitsematon matkailu muodostaa uhkia monille luonnonalueille ympäri maailmaa. Se nopeuttaa maaperän eroosiota ja luonnollisten elinympäristöjen häviämistä sekä lisää saastumista, meripäästöjä ja uhanalaisten eläinlajien määrää. Matkailu myös rasittaa vesivaroja ja voi pakottaa paikalliset kilpailemaan kriittisten luonnonvarojen käytöstä. (Stainton 2021a.)

Ekologisesti vastuullisessa matkailussa seurataan matkailualan laitosten toimintaa koko niiden elinkaaren ajan ja varmistetaan, että ympäristölle negatiiviset vaikutukset ovat

minimalliset. Resursseja käytetään kestävästi ja jätteiden määrää sekä ylikulutusta vähennetään. Myös haavoittuvien ekosysteemien ja suojelualueiden koskemattomuutta kunnioitetaan ja luonnon monimuotoisuutta pyritään hallitsemaan kestävästi. Ekologisesti vastuullisessa matkailussa huomioidaan myös ympäristön kestävyys matkailijoiden määrään nähden sekä edistetään kestävä kehitystä koskevaa koulutusta ja tietoisuutta kaikille sidosryhmille. (The Cape Town Declaration 2002.)

2.3 Taloudellinen vastuullisuus

Matkailulla on paljon taloudellisia hyötyjä yhteiskunnille, kuten infrastruktuurin kehittäminen ja nykyaikaistaminen, sekä kansainvälisten suhteiden edistäminen. Myös kasvanut kysyntä paikallisista tavaroista ja palveluista lisää yritystoimintaa ja työpaikkoja. Taloudellisesti vastuullisessa matkailussa varmistetaan, että matkakohde on ensisijaisesti hyvä paikka asua, ja sitten vasta hyvä paikka vierailla. (Goodwin 2016, 185.)

Matkailu on vientiteollisuutta, jossa voidaan hyödyntää kohdetta tai jota kohteen ihmiset voivat käyttää toimeentulonsa parantamiseen. Matkailualalla kilpailu on kovaa ja usein kulluttajat ja matkanjärjestäjät ovat paremmassa asemassa kuin kohdemaassa olevat matkailupalveluiden tuottajat. Taloudellisesti vastuullisen matkailun tavoitteena on sovittaa matkailu paikalliseen talouskehitykseen yhteisöjen ja alkuperäiskansojen hyödyksi. (Goodwin 2016, 185.)

Taloudellisesti vastuullisessa matkailussa suositaan niitä kehittämismuotoja, jotka hyödyttävät paikallisia eivätkä vaikuta negatiivisesti paikallisiin elinkeinoihin, kuten resurssien saatavuuteen. Taloudelliset hyödyt pyritään maksimoimaan niin, että yhteisöt ovat mukana matkailussa ja hyötyvät siitä. Taloudellisesti vastuullinen matkailuyritys maksaa ja veloittaa oikeudenmukaisia hintoja ja rakentaa luotettavia kumppanuuksia, sekä palkkaa henkilöstöä, joka toimii kansainvälisten työnormien mukaan. Myös pienille ja keskisuurille yrityksille tarjotaan tukea, jotta matkailuyritykset voivat menestyä kestäväällä tavalla. (The Cape Town Declaration 2002.)

2.4 Sosiokulttuurinen vastuullisuus

Sosiokulttuurinen vastuullisuus koostuu sosiaalisesta ja kulttuurisesta vastuullisuudesta. Sosiaalisesti vastuullisessa matkailussa matkailun hyödyt jakautuvat tasapuolisesti ja sen haitalliset vaikutukset paikallisten elämään ovat vähäisiä. Kulttuurinen vastuullisuus tarkoittaa paikallisen kulttuurin ja asukkaiden arvojen kunnioittamista sekä kulttuuriperinnön vaalimista. (Edelheim 2017.) Muita sosiokulttuuriseen vastuullisuuteen kuuluvia asioita ovat

esimerkiksi tasa-arvo, ihmisoikeudet, paikallisten työllistyminen ja ennakoluulottomuus paikallisyhteisöä kohtaan (Grym & Jaakkola 2020).

Sosiokulttuurisesti vastuullisessa matkailussa ylläpidetään sosiaalista ja kulttuurista monimuotoisuutta. Paikallisyhteisö otetaan aktiivisesti mukaan matkailun suunnitteluun ja päätöksentekoon. Eri matkailualan toimijoiden sosiaalisia vaikutuksia arvioidaan koko niiden elinkaaren ajan ja niiden negatiiviset sosiaaliset vaikutukset minimoidaan. Matkailusta pyritään tekemään osallistava ja sosiaalinen kokemus niin, että se on saatavilla myös heikommassa asemassa oleville yhteisöille ja yksilöille. Sosiokulttuurisesti vastuullisessa matkailussa taistellaan ihmisten, erityisesti lasten, seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan. Lisäksi varmistetaan, että matkailu edistää terveyden ja koulutuksen parantamista. (The Cape Town Declaration 2002.)

3 Sosiokulttuurinen vastuullisuus matkailussa

3.1 Kulttuurimatkailu

Matkailun ja kulttuurin lähentyminen sekä matkailijoiden lisääntynyt kiinnostus kulttuureihin on tuonut matkailualalle ainutlaatuisia mahdollisuuksia, mutta myös haasteita. Kulttuurimatkailussa matkailijan keskeinen motivaatio on oppia, löytää, kokea ja kuluttaa matkakohteen aineellisia ja aineettomia kulttuurikohteita ja -tuotteita. Näitä ovat esimerkiksi taide, arkkitehtuuri, historia, ruoka ja juoma, kirjallisuus, musiikki sekä kulttuurin elämäntavat, arvot, järjestelmät, uskomukset ja perinteet. (UNWTO.)

Kaikki maailman maat ovat hyötynneet kulttuurimatkailusta, sillä se tuo lisätuloja kohteelle, kasvattaa työpaikkojen määrää ja tekee kohteista ainutlaatuisia ja tunnettuja. Erityisesti Aasiassa, Afrikassa ja Etelä-Amerikassa paikallisten kiinnostus kulttuuriperinnön suojeluun on lisääntynyt, koska kulttuurimatkailun on huomattu nostavan paikallisten tuloja. Kulttuurimatkailu edesauttaa kohteiden yleistymistä ja houkuttelee lisää matkailijoita, jonka johdosta sillä on positiivinen taloudellinen ja sosiaalinen vaikutus kohteelle. Se myös vahvistaa paikallisten identiteettiä, auttaa säilyttämään kulttuuriperintöä sekä uudistaa matkailua. (Tieng 2020.)

Kulttuurimatkailun suurin haittapuoli on kulttuurin kaupallistaminen. Kulttuurimatkakohdeissa matkailijoille järjestetään erityisiä aktiviteetteja, joissa he pääsevät kokemaan paikalliskulttuuria. Monilla aktiviteeteilla on kuitenkin syvempi merkitys paikallisväestölle, ja säännöllisesti toistettuna ne voivat menettää alkuperäisen merkityksensä. Kasvava kulttuurimatkailu voi vaikuttaa myös negatiivisesti paikallisten ihmisten ajattelutapaan. Tätä tapahtuu erityisesti pienissä ja suljetuissa kylissä, kun paikallisten elämään tulee suuria muutoksia matkailun kehityksen myötä. Matkailun tuomiin uusiin muutoksiin voi olla vaikea sopeutua, ja jotkut paikalliset voivat ruveta toimimaan epäeettisesti ansaitakseen matkailijoilta enemmän rahaa. Paikalliset saattavat myös ruveta matkimaan matkailijoiden tapoja, joka johtaa paikallisten omien tapojen ja perinteiden heikkenemiseen. (Tieng 2020.)

Erityisesti kehitysmaissa kulttuurimatkailussa on monia haasteita. Niistä yksi on kulttuurin vakauden varmistaminen. Kohdemaat pyrkivät säilyttämään oman paikallisen kulttuurinsa, mutta myös samalla yhdistämään sen vastakkaiseen maailmankuvaan. Koulutustasoista johtuvat epätasa-arvoiset suhteet ovat usein rajoitteena kulttuurimatkailun kehittämiseksi. Lisääntynyt kulttuurimatkailu myös edesauttaa hauraiden ja vanhojen kulttuurikohteiden, kuten erilaisten monumenttien rappeutumista. Monet matkailuyritykset ovat ulkomaalaisten omistuksessa, jolloin itse paikalliset eivät hyödy kulttuurimatkailusta taloudellisesti. Paikallisyhteisöjen ja alkuperäiskansojen omistama matkailuliiketoiminta ei ole yleistä

kehitysmaissa, sillä he joutuvat kilpailemaan ulkomaalaisten yritysten kanssa, joilla on paremmat resurssit ja johtamistaidot. (Tieng 2020.)

Kulttuurimatkailu on yksi nopeimmin kasvavista trendeistä matkailualalla. Sen kasvu on korostanut kulttuurin merkitystä tulonhankinnassa ja alkuperäiskulttuurien säilyttämisessä. Suurimpana haasteena on onnistua säilyttämään paikallisyhteisöjen aito luonne ja kulttuuri matkailupalveluiden ja -tuotteiden tarjoamisessa. (Tieng 2020.)

3.2 Liikaturismi

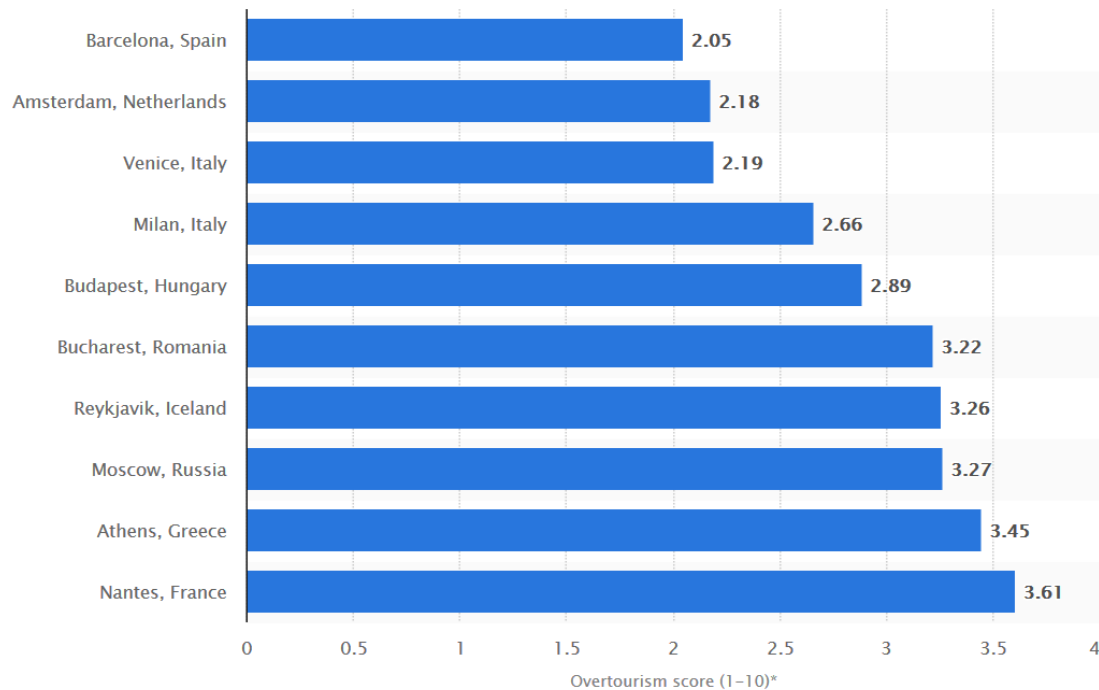
Liikaturismi on matkailua, jossa kymmenet tuhannet ihmiset matkustavat samaan kohteeseen samaan aikaan vuodesta (Coolgeography). Liikaturismissa paikalliset tai matkailijat kokevat, että alueella on liikaa kävijöitä ja alueen elämänlaatu tai kokemuksen laatu on heikentynyt huomattavasti. Vastuullinen matkailu on liikaturismin vastakohta, sillä sen tarkoituksena on tehdä kohteista parempia paikkoja asua ja parempia paikkoja matkustaa. (Goodwin 2019.)

Liikaturismin haittoja ovat sesonkityö, ruoan ja veden ylikuluttaminen ja maanviljelyalueiden menettäminen matkailulle. Liikaturismi myös vahingoittaa matkakohteiden alkuperäistä kulttuuria matkailijoiden tuodessa mukanaan oman kulttuurinsa arvoja ja tapoja. (Coolgeography.) Liikaturismin on väitetty palvelevan matkailijoiden mielikuvitusta ja samalla kierrättävän rutiininomaisesti kuolleita paikkoja, menneitä siirtomaasuhteita, historiallisia kyliä ja asuinalueita (Goodwin 2016, 163). Liikaturismista voi olla myös hyötyä matkakohteille, kuten paikallisten työllistyminen, liikenteen kehittyminen ja toisista kulttuureista oppiminen. Lisäksi paikalliset hallitukset ja neuvostot ovat voineet sijoittaa turismista tulleita rahoja kouluihin, terveyskeskuksiin ja muihin sosiaalisiin palveluihin. (Coolgeography.)

Liikaturismin sosiokulttuuriset vaikutukset ovat moninaiset. Monet paikallisasukkaat joutuvat muuttamaan pois kotikaupungistaan, kun asumis- ja ruokakustannukset nousevat. Myös kulttuuri, luonto ja ympäristö kärsivät, kun matkailijoita priorisoidaan paikallisten sijaan. (Guay 2018.) Suosituissa matkakohteissa, kuten Venetsiassa ja Barcelonassa, liikaturismi on aiheuttanut mielenosoituksia ja väkivaltaisuuksia paikallisten keskuudessa. Kävijämäärien kasvaessa myös matkailun tuoma taloudellinen hyöty on laskenut, sillä yhä useampi matkailija käyttää lomamatkoillaan entistä vähemmän rahaa tuotteisiin ja palveluihin, jotka tukisivat ja hyödyttäisivät paikallisia. (Jaakkola 2021.)

Matkailuala on jo pitkään keskittynyt pelkästään sen kasvuun, eikä niinkään sen aiheuttamiin negatiivisiin vaikutuksiin kohteissa. Menestyksekkäs matkailuvuosi perustuu suurimmaksi osaksi lukuihin eli matkailijoiden määrään. Vuosikymmeniä kestäneen kasvun jälkeen matkailun on todettu tuottavan monille kohteille enemmän haittaa kuin hyötyä.

Liikaturismin aiheuttajia ovat muun muassa halvat lentoliput ja risteilymatkat, sekä lisääntynyt Airbnb-matkailu, joka on tuonut yhtäkkiä tuhansia majapaikkoja alueille ilman minkäänlaista suunnittelua ja hallintaa. (Francis.) Kuviossa 2 näkyy eniten liikaturismia kohtaavat Euroopan kaupungit vuonna 2017.

Kuvio 2. Eniten liikaturismia kohtaavat Euroopan kaupungit vuonna 2017 (Statista 2017.)

Barcelona on käyttänyt monia mekanismeja liikaturismin ehkäisemiseen ja onnistunut hallitsemaan sitä ottamalla matkailualan toimijat ja paikallisyhteisöt mukaan ongelmanratkaisuun. Kaupunki on pyrkinyt varmistamaan, ettei turistighettoja pääse syntymään ja että matkailu edistää elämänlaatua ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Barcelonassa on perustettu kaupunki- ja matkailuneuvosto, joka ohjaa kaupunginvaltuustoa matkailujohtamisessa. Barcelona tutkii säännöllisesti kyselyiden avulla paikallisten näkemyksiä matkailusta ja muista kaupungin ongelmista, sekä julkaisee kuukausittaiset ennusteet kävijämääristä ja suurtahtumista. Kun kalenteri näyttää punaista kävijämäärän ylittäessä 70 000, paikalliset voivat välttää ruuhkaisia alueita. Syyskuussa 2018 Barcelonassa järjestettävän tapahtuman kävijämäärä oli jopa 300 000. (Goodwin 2019.)

Liikaturismiin voidaan vaikuttaa matkailun huolellisella suunnittelulla ja johtamisella. Hintojen nostamisella ja erilaisilla rajoituksilla pystytään hallitsemaan kävijämääriä ja sitä kautta parantamaan paikallisten päivittäistä elämää ja suojelemaan kulttuuriperintöä. Myös

matkailijat voivat auttaa vähentämään liikaturismia vieraillessaan kohteissa ruuhka-ajan ja sesongin ulkopuolella, sekä matkustaessa vähemmän tunnettuihin kohteisiin. (Stainton 2021b.)

3.3 Vapaaehtoismatkailu

Vapaaehtoismatkailu on matkustamismuoto, jossa matkailija tekee vapaaehtoistyötä ja nauttii lomakohteestaan samalla, kun työskentelee (Kumar 2020). Matkakokemus voi luoda halun antaa paikallisyhteisöille ja matkakohteille jotain takaisin, jonka vuoksi itse matkustamisen on huomattu herättävän mielenkiinnon vapaaehtoismatkailua kohtaan. Vapaaehtoismatkailijat lahjoittavat matkakohteille aikaa ja rahaa, koska ovat huomanneet, että matkakohteessa asuvilla ihmisillä sitä ei ole. (Goodwin 2016, 174–175.) Vapaaehtoistyö voi liittyä maatalouteen, terveydenhuoltoon, koulutukseen ja moniin muihin aloihin (Dubay 2021).

Vapaaehtoismatkailulla voi olla monia negatiivisia vaikutuksia paikallisten elämään. Usein vapaaehtoisia vastaanottavat yhteisöt käyttävät omia resurssejaan vapaaehtoisten ruokaan ja majoitukseen, joita he voisivat paremmin hyödyntää oman elämänlaadun parantamisessa. Vapaaehtoismatkailijat ovat monesti myös kokemattomia, jolloin työnjälki voi olla huonoa tai jopa mitätöntä. Lopulta työ voi maksaa yhteisölle oletettua enemmän aikaa ja rahaa. Paikalliset kärsivät myös työttömyydestä, kun vapaaehtoismatkailijoita käytetään ilmaisena työvoimana. (Dubay 2021.)

Jos vapaaehtoistyö on suunniteltua ja kestävää, vapaaehtoismatkailijoiden toiminnalla voi olla pitkäaikaisia ja positiivisia vaikutuksia. Esimerkiksi ulkomaille matkaava englannin kielen opettaja voisi opiskelijoiden opettamisen sijaan auttaa paikallisia opettajia parantamaan heidän englannin kieltänsä ja opetusmenetelmiään. Näin paikalliset työntekijät hyötyisivät enemmän vapaaehtoismatkailijoista eivätkä menettäisi työpaikkojansa heille. Vapaaehtoismatkailu voi parhaimmillaan tarjota ainutkertaisia mahdollisuuksia oppia toisesta kulttuurista ja ihmisistä. Paikallisyhteisön elämään uppoutuminen, uudet ystävät ja aktiviteetit sekä ymmärrys paikallisten kohtaamista ongelmista laajentavat matkailijan näkemystä maailmasta. (Dubay 2021.)

3.4 Lastensuojelu

Vaikka matkailun suosio on kasvanut räjähdysmäisesti viime vuosina, lastensuojelutoimet matkailussa eivät ole edistyneet yhtä nopeasti. Matkailualalla on useita taloudellisia ja sosiaalisia etuja, koska se voi nostaa miljoonia ihmisiä köyhyydestä ja nämä edut usein siirtyvät myös lapsille. Yhä useammat maailmanlaajuiset, alueelliset ja kansalliset tahot ovat

ryhtyneet toimiin varmistaakseen, että matkailualan kasvaessa myös lastensuojelua otetaan enemmän huomioon. (ECPAT International.)

Matkailuala houkuttelee lapsia työskentelemään esimerkiksi siivoojina, tarjoilijoina, keittiö-apulaisina, laukunkantajina, rantapoikina tai -tyttöinä sekä turistioppaina. Monet lapset myös myyvät sanomalehtiä, kukkia tai ruokaa matkailijoiden suosimissa historiallisissa monumenteissa. Intiassa matkailualalla työskentelee tilastojen mukaan 13 miljoonaa lasta, mutta epäviralliset arviot vaihtelevat jopa 60–100 miljoonan välillä. Köyhyys, lukutaidottomuus ja vanhempien työttömyys ovat kolme suurinta tekijää, jotka altistavat lapsityölle. (Sharma ym. 2012.) Lapsityövoima voi aiheuttaa fyysisiä ja henkisiä vammoja tai jopa kuoleman. Se altistaa lapsen hyväksikäytölle ja lähes joka tapauksessa se riittää lapset koulusta ja terveydenhuollosta. (Unicef 2021.)

Orpocodeissa vierailu ja orpokotimatkailu on kasvattanut suosiotaan kaikkialla maailmassa. Orpokotimatkailu voi aiheuttaa ihmiskauppaa, vangita lapsia huonoihin ympäristöihin ja vahingoittaa heidän kehitystään. Todellisuudessa monet orpokotien lapset eivät edes ole orpoja, vaan heidät on erotettu perheistään maksavien matkailijoiden houkuttelemiseksi. Nepalissa on arvioitu, että orpokotien lapsista jopa 85 prosentilla on olemassa vähintään yksi elossa oleva vanhempi. Aidot orvot voidaan monesti sijoittaa sukulaisten, kutien setien, tätien, isovanhempien tai serkkujen luokse. Pienet lapset luovat nopeasti siteitä etenkin heitä hoitaneisiin vapaaehtoismatkailijoihin, joiden lähtiessä he tuntevat olonsa hylätyiksi. Orpocodeissa asuvien lasten on myös usein pakko tehdä tiettyjä asioita miellyttääkseen lahjoittajia. (Unicef.) Orpocodeissa vierailu ja siellä vapaaehtoisena toimiminen rohkaisee lasten laitostumista ja tekee siitä kannattavaa liiketoimintaa. Valta-asemassa olevat aikuiset voivat käyttää hyväkseen lapsia ja heidän vanhempiaan matkailijoiden vuoksi, jotka ovat valmiita maksamaan suuria summia rahaa luullessaan auttavansa lapsia. (Dubay 2021.)

Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö ja lapsikauppa ovat matkailun vakavimpia lieveilmiöitä. Lapset saattavat viettää aikaa turistialueilla ja altistua huumeille, alkoholille ja hyväksikäytölle. (Leino 2017.) Turistien valtaamissa paikoissa, kuten hotelleissa, lentokentillä, ravintoloissa, nähtävyyksillä ja jopa kaduilla lapset ovat vaarassa matkustavien seksuaalirikollisten takia, jotka käyttävät hyväkseen lasten köyhyyttä ja heikkoa sosiaalista asemaa (ECPAT International). Tietyistä matkailukohteista on tullut tämän laittoman kaupan keskuksia, joissa sitä tukevat taksinkuljettajat, hotellihenkilökunta, viihdekeskukset ja jopa matkanjärjestäjät. Vaikka lasten seksuaalinen hyväksikäyttö on maailmanlaajuinen ilmiö, se on Aasiassa yleisempää kuin muualla. (Samson 2015.)

4 Ammattikorkeakoulujen restonomitutkinnot

4.1 Restonomitutkinnot Suomessa

Restonomi on ammattikorkeakoulusta valmistuva matkailu- ja ravitsemisalan ammattilainen. Tutkinto sisältää 210 opintopistettä ja opinnot kestävät 3,5 vuotta. Restonomiopinnat koostuvat erilaisista palveluprosessien ja -kokonaisuuksien suunnittelusta ja toteuttamisesta. Restonomikoulutuksessa korostuu käytännön läheisyys ja tutkintoon sisältyy työharjoittelua yli 800 tuntia. Koulutuksissa on erilaisia suuntautumisvaihtoehtoja, kuten matkailu- ja palveluliiketoiminta, ruokatuotannon johtaminen, hotelli- ja ravintola-alan liikkeenjohto sekä palveluelämysten tuottaminen ja kehittäminen. Monet restonomit työskentelevät erilaisissa kehittämis-, asiantuntija- ja myyntitehtävissä sekä esimiehenä. Suomessa restonomikoulutusta tarjoaa kaksitoista eri ammattikorkeakoulua. (MaRa.)

Restonomikoulutus antaa valmiudet työskennellä monipuolisesti matkailu- ja ravitsemisalan työtehtävissä niin Suomessa kuin ulkomailla. Restonomin työtehtävissä tarvitaan laajaa majoitus-, ravitsemus- ja ohjelmapalveluiden tuntemista. Restonomilta edellytetään myös vuorovaikutustaitoja sekä palvelu- ja liiketoimintaosaamista. Lisäksi palvelualltius, ulospäinsuuntautuneisuus, kulttuurien välisen viestinnän hallinta ja kielitaito ovat tärkeitä restonomille matkailu- ja ravitsemisalalla. (Studentum.)

4.2 LAB-ammattikorkeakoulun restonomitutkinnot

LAB-ammattikorkeakoulu on uusi innovaatiokorkeakoulu, joka aloitti toimintansa vuonna 2020 Lahden ja Saimaan ammattikorkeakoulujen yhdistyttyä. LABilla on kampukset Lahdessa, Lappeenrannassa sekä verkossa ja se on Suomen kuudenneksi suurin ammattikorkeakoulu opiskelijamäärään nähden. LABissa voi opiskella liiketaloutta, tekniikkaa, sosiaali- ja terveysalaa, muotoilua, kuvataidetta, visuaalista viestintää sekä hotelli-, ravintola- ja matkailualaa. (LAB-ammattikorkeakoulu a.) Lahden kampuksella koulutetaan matkailu- ja tapahtumaliiketoiminnan restonomeja ja Lappeenrannan kampuksella hotelli- ja ravintola-alan liikkeenjohtojen restonomeja (LAB-ammattikorkeakoulu b).

LAB-ammattikorkeakoulun restonomitutkintoja on yhteensä neljä:

- Matkailu- ja tapahtumaliiketoiminta
- Hotelli- ja ravintola-alan liikkeenjohto
- Tourism and Hospitality Management
- Hotelli- ja ravintola-alan liikkeenjohto (ylempi ammattikorkeakoulututkinto)

4.3 Lahden kampuksen restonomitutkinto

Lahden LAB-ammattikorkeakoulun kampuksella koulutetaan matkailu- ja tapahtumaliiketoiminnan restonomeja. Opinnoissa yhdistetään palvelu- ja vieraanvaraisuusosaamista sekä digitaalisia ratkaisuja asiakkaan kokonaisvaltaisen kokemuksen hyväksi. Matkailu-, majoitus- ja ravintola-alan ydinosaamisen lisäksi restonomitutkinto koostuu vapaavalinnaisista opinnoista. Opinnot sisältävät myös käytännönläheisiä projekteja, joissa esimerkiksi kehitetään alan yritysten palveluja. Opiskelijat oppivat koulutuksen aikana ymmärtämään, miten globaali matkailu koskettaa niin matkailijoita ja paikallisia, kuin myös muita matkailuun kuuluvia sidosryhmiä. Restonomit osaavat huomioida ja ennakoida asiakkaan tarpeita ja siksi vieraanvaraisuusosaaminen erottaa heidät muista ammattilaisista ja asiantuntijoista. Odotusten ylittäminen ja asiakkaan asemaan asettuminen on iso osa vieraanvaraisuusosaamisesta. (LAB-ammattikorkeakoulu c.)

Matkailu- ja tapahtumaliiketoiminnan restonomi on digitaalinen palveluosaaja, jolla on uskallusta tarttua erilaisiin kehittämishaasteisiin sekä valmiudet edetä matkailualan eri tehtävissä ja perustaa omaa yritystoimintaa. Mahdollisia tehtävänimikkeitä yrittäjyyden lisäksi ovat matkailupäällikkö, markkinointipäällikkö, tapahtumatuottaja, hotellinjohtaja, palvelujohtaja, palvelukehittäjä, asiakkuuspäällikkö, ravintolapäällikkö ja vastaanottopäällikkö. (LAB-ammattikorkeakoulu c.)

5 Restonomiopiskelijoiden näkemyksiä sosiokulttuurisesta vastuullisuudesta matkailussa

5.1 Kyselytutkimuksen laatiminen

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksenä oli ”Mitä Lahden restonomiopiskelijat ajattelevat sosiokulttuurisesta vastuullisuudesta matkailussa?” Tässä laadullisessa opinnäytetyössä kyselytutkimus toteutettiin kyselylomakkeen (Liite 1) avulla. Kyselylomaketta jaettiin WhatsAppissa Lahden LAB-ammattikorkeakoulun ensimmäisen, toisen, kolmannen ja neljännen vuosikurssien opiskelijoille ja vastauksia saatiin yhteensä 8 kappaletta. Kyselylomake tehtiin Google Forms -työkalulla ja se sisälsi kahdeksan avointa kysymystä, joiden tavoitteena oli saada mahdollisimman laaja kuva opiskelijoiden näkemyksistä.

Kyselylomake koostui seuraavista kysymyksistä:

- Mitä ajatuksia vastuullinen matkailu tuo mieleesi?
- Mitä matkailun aiheuttamia sosiokulttuurisia vaikutuksia olet huomannut matkustaessasi?
- Miten paikalliskulttuuri vaikuttaa omaan toimintaasi matkakohteessa?
- Mitä kielteisiä havaintoja olet tehnyt liikaturismista matkustaessasi?
- Minkälaisia ajatuksia vapaaehtoismatkailu herättää sinussa?
- Minkälaiseen vapaaehtoistyöhön voisit itse osallistua?
- Oletko havainnut lapsia käytettävän matkailualalla töissä, jotka voivat olla heille haitallisia tai vaarallisia? Jos olet, niin mitä?
- Minkälainen vastuullisuus on mielestäsi tärkeintä matkustaessa?

Kyselylomakkeen alussa kerrottiin, mitä vastuullinen matkailu tarkoittaa ja mitä sosiokulttuurinen vastuullisuus matkailussa pitää sisällään. Kyselylomake sisälsi kysymyksiä vastuullisesta matkailusta ja sen sosiokulttuurisista vaikutuksista, sekä teoriaosuudessa käsitellyistä aihealueista, joita ovat kulttuurimatkailu, liikaturismi, vapaaehtoistyö ja lastensuojelu. Kyselyn vastaukset olivat anonymoituja eikä kysely sisältänyt kysymyksiä vastaajien iästä, sukupuolesta tai opiskeluvuodesta, koska niiden ei katsottu olevan tutkimuksen kannalta tarpeellisia. Kysymyksistä tehtiin avoimia, jotta vastaajilla olisi mahdollisuus antaa persoonallisia ja pitkiä vastauksia.

5.2 Kyselytutkimuksen tulokset

Ajatuksia vastuullisesta matkailusta ja sen sosiokulttuurisista vaikutuksista

Ensimmäisen kysymyksen tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia ajatuksia vastuullinen matkailu tuo vastaajien mieleen. Vastauksissa korostui ympäristön tärkeys, paikallisuus ja tulevaisuus. Vastaajat kertoivat vastuullisen matkailun olevan matkailua, jossa suhtaudutaan vastuullisesti matkakohteeseen, kulttuuriperintöön, luontoon ja paikallisiin tapoihin. Työntekijöiden hyvä kohtelu ja vihreät arvot koettiin myös tärkeäksi. Vastauksissa tuli esille myös ilmastonmuutos, kierrättäminen ja maata pitkin matkustaminen, sekä matkailuympäristölle enemmän hyötyä kuin haittaa tuottava matkailu. Vastuullisessa matkailussa otetaan myös huomioon ympäristö, ihmiset ja kestävyys pitkällä aikavälillä.

Seuraavaksi kysyttiin mitä matkailun aiheuttamia sosiokulttuurisia vaikutuksia vastaajat ovat huomanneet matkustaessaan. Vastauksissa ilmeni matkailu- ja turistikohteiden olevan siistejä, kun taas paikallisten asuinalueet eivät. Myös paikalliskulttuurien esineiden myynti matkamuistoina, globalisaatio ja roskaaminen koettiin ongelmallisina matkailun aiheuttamina sosiokulttuurisina vaikutuksina. Eräs vastaajista oli Ranskassa työskennelleenä kohdannut työntekijöiden huonoa kohtelua ja puutoksia palkanmaksussa. Positiivisia vaikutuksia oli paikallisten yritysten parempi huomioonotto ja niiden lisääntynyt markkinointi matkailussa.

Paikalliskulttuurin vaikutus omaan toimintaan matkakohteessa

Kolmannessa kysymyksessä selvitettiin, miten paikalliskulttuuri vaikuttaa vastaajien toimintaan matkakohteessa. Vastauksissa korostui paikallisten tapojen ja kulttuurin kunnioittaminen sekä kiinnostus paikallisten elämäntyyliä kohtaan. Vastaajat olivat matkustaessaan kiinnostuneita kokeilemaan paikallisia ruokia, tutustumaan erilaisiin kulttuureihin ja tapamaan uusia ihmisiä. Myös paikallista kulttuuria kunnioittavaa pukeutumista pidettiin tärkeänä ja paikallisen elämänmenon koettiin olevan turistirysiä houkuttelevampaa. Paikallisen kulttuurin kohtaaminen paikan päällä oli tärkein syy lähteä reissuun.

Pyrin aina ottamaan paikalliskulttuurin huomioon matkakohteessani. Esimerkiksi Vieroon ja Ruotsiin matkustettaessa ei tarvitse muuttaa paljoa omia suomalaisia tottumuksia. Toisaalta, kun matkustin Japaniin pyrin noudattamaan mahdollisimman paljon heidän tottumuksiaan ja kunnioittaa kulttuuria esimerkiksi olemalla hiljaa junassa, en syönyt samaan aikaan kun kävelin jne. Maissa, jossa on ns. tärkeää olla

erottumatta massasta on mielestäni tärkeää olla maan tavoin. Toisaalta juuri mainitsemassani Japanissa ei oikein voi olla erottumatta länsimaalaisena.

Liikaturismin kielteiset vaikutukset matkakohteessa

Kyselyssä haluttiin myös selvittää, mitä kielteisiä havaintoja vastaajat ovat tehneet liikaturismista matkustaessaan. Ruuhkaisuus, jonottaminen ja roskaaminen olivat selkeimpiä havaintoja liikaturismista. Matkakohteiden autenttisuus on kärsinyt, kun niitä on muokattu pelkästään matkailua ja turisteja varten. Vastaajat olivat havainneet matkailijoiden välinpitämättömyyttä kulttuuri- ja luonnonsuojelukohteissa, joka tuli ilmi näiden kohteiden roskaamisella. Vastaajat kertoivat myös havainneensa matkailijoiden törkeää käyttäytymistä heidän olettaessaan saavansa enemmän kuin mitä matkakohde pystyy heille tarjoamaan. Ruuhkaisuus turistikohteissa on pahimmillaan vaikeuttanut jopa pelkästään eteenpäin kulke- mista. Paikallisten tuotteiden ja pienyritysten koettiin kärsivän liikaturismista. Myös Airbnb-matkailu koettiin ongelmalliseksi.

Massaturismin keitaissa paikallinen kulttuuri jää jalkoihin. Monet kohteet tunnetaan massiivisista hotelleistaan ja turisteille suunnatuista palveluista, mutta moni ei tiedä niiden paikallisesta kulttuurista mitään.

Ajatuksia vapaaehtoismatkailusta

Kyselyssä oli kaksi vapaaehtoismatkailuun liittyvää kysymystä. Ensimmäisessä kysymyksessä kerättiin tietoa siitä, minkälaisia ajatuksia vapaaehtoismatkailu herättää vastaajissa. Vapaaehtoismatkailun koettiin olevan kiinnostava ja positiivinen matkailun muoto, jos se tehdään jonkin hyvän asian takia. Vastaajat kertoivat vapaaehtoismatkailun olevan hyvä tilaisuus yhdistää matkailu ja kokemus, mutta opiskelijana epärealistiselta toteuttaa. Toisaalta vapaaehtoistyöntekijät eivät aina ole hyödyksi ja he ovat lähteneet vapaaehtoisiksi vääristä syistä.

Itse ex-hostina olleena vaparityöntekijät joko lorvivat ilmaista majapaikkaa vastaan sen sijaan että tekisivät töitä tai ovat suht neutraaleja hyviä työntekijöitä. Vapareiden hyväksikäyttöä työntekijöinä voi myös tapahtua.

Seuraaviksi kysyttiin minkälaiseen vapaaehtoistyöhön vastaaja voisi itse osallistua. Vastauksissa mainittiin hädässä olevien ihmisten auttaminen, eläintenhoito, maatilaprojektit, siivoustalkoot sekä matkailuun, tapahtumiin, kulttuuriin ja historiaan liittyvät vapaaehtoisuustyöt. Osa vastaajista ei tällä hetkellä osannut sanoa tai kertoi suosivansa enemmän työmatkailua.

Havainnot lapsityövoiman käytöstä matkailualalla

Toiseksi viimeisessä kysymyksessä kysyttiin, onko vastaaja havainnut lapsia käytettävän matkailualalla töissä, jotka voivat olla heille haitallisia tai vaarallisia. Vain yksi vastaajista oli nähnyt alaikäisiä lapsia vessavahteina ja rahastajina. Toinen vastaajista kertoi nähneensä lapsia Intiassa, jotka tulivat juttelemaan turisteille ja pyytämään rahaa, mutta ei ollut varma oliko se lapsille vaarallista. Loput vastaajista eivät olleet havainneet lapsityövoimaa matkailualalla.

Vastuullisen matkailun merkitys

Kyselyn viimeisen kysymyksen tarkoituksena oli selvittää, minkälainen vastuullisuus on vastaajien mielestä kaikkein tärkeintä matkustaessa. Tämä kysymys sijoitettiin kyselyssä viimeiseksi sen takia, että vastaajat olisivat ehtineet syventyä kyselyn aiheeseen edellisten kysymysten aikana sekä pohtimaan omia kokemuksiaan ja arvojaan. Vastauksissa korostui eniten ekologinen vastuullisuus, mutta myös sosiokulttuurista vastuullisuutta, kuten paikallisen väestön ja kulttuurin huomiointia pidettiin selkeästi tärkeänä. Eräs vastaajista korosti, että matkailussa tulisi huomioida kaikki vastuullisuuden osa-alueet, eikä pelkästään ympäristöön liittyvät asiat. Muita vastauksia olivat vastuu elämästä ja terveydestä, taloudellinen vastuullisuus ja kestävyys.

Kaikki ovat tärkeitä, mutta ekologinen ehkä nro 1. Ilman tätä maapalloa ei olisi kohteita, mihin matkustaa. Siitä on pidettävä huolta.

6 Johtopäätökset

Vastaus tutkimuskysymykseen ”Mitä Lahden restonomiopiskelijat ajattelevat sosiokulttuurisesta vastuullisuudesta matkailussa?” on moninainen. Opiskelijoiden mielestä vastuullinen matkailu on matkustamista, jossa suhtaudutaan vastuullisesti matkakohteeseen ja huomioidaan ympäristö, paikalliset asukkaat ja heidän kulttuurinsa. Vastuullisessa matkailussa yritysten vihreät arvot toteutuvat käytännössä ja työntekijöitä kohdellaan hyvin. Lisäksi keskeinen kehitys huomioidaan pitkällä aikavälillä, jotta myös tulevaisuudessa matkustaminen olisi mahdollista.

Opiskelijat ovat huomanneet matkailun aiheuttamia sosiokulttuurisia vaikutuksia erityisesti matkakohteiden siisteydessä ja palvelualltiudessa. He ovat matkustaessaan nähneet paikalliskulttuurien esineiden myyntiä matkamuuistoina ja taloudellista globalisaatiota ympäri maailmaa. Ympäristön saastuminen ja roskaaminen miellettiin myös yhdeksi sosiokulttuuriseksi ongelmaksi, sillä se vaikuttaa kielteisesti opiskelijoiden matkakokemukseen.

Paikalliskulttuuri vaikuttaa opiskelijoiden toimintaan matkakohteessa merkittävästi. Heille on tärkeää käyttäytyä kunnioittavasti paikallisia ja heidän kulttuuriensa kohtaan, sekä suosia paikallisia ruokia ja yrityksiä. Opiskelijat ovat matkustaessaan kiinnostuneita oppimaan paikallisten kulttuurista ja elämäntavoista, sekä tutustumaan uusiin ihmisiin. He haluavat sulautua paikallisten joukkoon ja erottautua heistä mahdollisimman vähän. Opiskelijat kokevat matkustaessaan olevansa enemmän vieraita kuin turisteja.

Opiskelijoiden mielestä liikaturismi lisää matkailijoiden yleistä välinpitämättömyyttä ja piilottaa matkakohteiden aidon kulttuurin alleen. Ruuhkaisuus, roskaaminen ja matkailijoiden huono käytös ovat liikaturismin tuotosta. Opiskelijat eivät koe houkutusta matkustaa matkakohteisiin, jotka kärsivät liikaturismista, sillä niiden autenttisuus on liikaturismin johdosta kärsinyt tai jopa kadonnut kokonaan.

Suurin osa kyselyyn vastanneista opiskelijoista pitää vapaaehtoismatkailua positiivisena ja mielenkiintoisena matkailun muotona. Moni heistä voisi itsekin osallistua vapaaehtoistyöhön. Vastauksien perusteella kuitenkin suurin osa opiskelijoista eivät ole tietoisia vapaaehtoismatkailun sosiokulttuurisista haitoista.

Opiskelijat eivät ole matkustaessaan nähneet lapsia töissä, joiden voitaisiin suoraan ajatella olevan lapsille haitallisia tai vaarallisia. Toisaalta lasten työskennellessä rahastajina, vesisavahteina tai pelkästään pyytäessään turisteilta rahaa he ovat aina alttiita ulkopuolisille vaaroille, mitä suuret matkailijamäärät voivat tuoda tullessaan.

Opiskelijoiden mielestä tärkeintä vastuullisuutta matkustaessa on paikallisen väestön ja kulttuurin huomioinen matkailussa ja sen suunnittelussa, sekä ympäristön suojelu ja oman ekologisen jalanjäljen seuranta. Vastuulliset asiat, jota jokainen yksittäinen matkailija voi matkustaessaan tehdä, ovat merkityksellisiä yhteisen tulevaisuuden kannalta. Matkailu, joka on kestävää ja sen eri vaiheet ovat helposti toteutettavissa olevia, on usein myös vastuullista matkailua.

Lahden LAB-ammattikorkeakoulun restonomiopiskelijat pitävät sosiokulttuurista vastuullisuutta tärkeänä vastuullisen matkailun osa-alueena, jossa korostuu paikallisen väestön huomioiminen, matkakohteiden kulttuurien kunnioitus, aidon paikallisuuden vaaliminen sekä jokaisen yksilön vastuu toimia vastuullisesti matkustaessa. Opiskelijat näkevät itsensä sosiokulttuurisesti vastuullisina matkailijoina ja he pitävät vastuullista matkailua kasvavana tulevaisuuden trendinä.

7 Yhteenveto

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia sosiokulttuurisen vastuullisuuden merkitystä matkailussa. Teoriaosuus keskittyi vastuulliseen matkailuun, sosiokulttuuriseen vastuullisuuteen matkailussa sekä restonomitutkintoihin. Kolmannen pääotsikon alaotsikoiksi valikoitui matkailun sosiokulttuurisen puolen ajankohtaisimmat ja merkittävimmät teemat. Kulttuurimatkailu, liikaturismi, vapaaehtoismatkailu ja lastensuojelu nousivat eniten esille tutkiessani aiheista sähköisistä ja kirjallisista lähteistä. Teoriaosuudessa pysyttiin tutkittavassa aiheessa ja tavoitteeksi asetetuissa rajauksissa ja näin ollen teoriaosuus onnistui hyvin.

Empiirisessä osassa tutkittiin kyselylomakkeen avulla tutkimuskohdetta. Kyselyyn oli tavoitteena saada 10–15 vastausta, mutta vastauksia tuli yhteensä vain kahdeksan. Jos kyselyyn olisi saatu enemmän vastauksia, myös tutkimustulokset olisivat voineet olla laajempia. Toisaalta vastaukset rupesivat nopeasti toistamaan itseään ja informatiiviset vastaukset jäivät vähäisiksi. Avoimet kysymykset vapaaehtoismatkailusta ja lapsityövoimasta oli haastavaa muotoilla niin, että niihin olisi saatu enemmän tutkimuksen kannalta toivottuja vastauksia. Jos kyselylomake olisi koostunut sekä avoimista että suljetuista kysymyksistä, vastaajalta olisi voitu kysyä, onko hän tietoinen vapaaehtoismatkailun aiheuttamista negatiivisista vaikutuksista paikallisväestölle. Toisaalta tämäkään ei tarkoita sitä, että tutkimustulos olisi välttämättä ollut erilainen.

Koska tutkimuskohteeksi muodostui lopulta hyvin pieni joukko opiskelijoita, ei opinnäytetyö kerro yleisesti Lahden restonomiopiskelijoiden näkemyksistä sosiokulttuurisesta vastuullisuudesta matkailussa. Opinnäytetyö oli tutkimusmenetelmään laadullinen, joten sen tarkoituksena olikin keskittyä vain pieneen ihmisryhmään ja yksilön näkökulmaan. Opinnäytetyön tutkimusosio onnistui vastaamaan tutkimuskysymykseen, jolloin myös työn empiirinen osa on tavoitteiden kannalta onnistunut.

Opinnäytetyötä tehdessä opin ymmärtämään miten tärkeitä oikea tutkimusmenetelmä, teoreettinen viitekehys ja rajaukset ovat tutkimustyölle. Opin ymmärtämään sosiokulttuurisen vastuullisuuden merkityksen matkailussa ja etenkin sen, miten laajasti matkailu vaikuttaa monen tavallisen paikallisasukkaan elämään. Myös lasten turvallisuus ja hyvinvointi matkailualalla ovat asioita, mistä pitäisi puhua enemmän, jotta yhä useampi matkailija olisi niistä tietoinen. Jatkotutkimusideani on tutkia taloudellista vastuullisuutta matkailussa, sillä matkailulla on paljon taloudellisia vaikutuksia ja myös sillä osa-alueella vastuullinen toiminta on tärkeää.

Lähteet

Angelina, V. 2020. What is the difference between sustainable tourism and responsible tourism? Viitattu 10.1.2022. Saatavissa <https://integotravel.com/blog/difference-between-sustainable-tourism-and-responsible-tourism/>

Coolgeography. Mass tourism. Viitattu 2.12.2021. Saatavissa <https://www.coolgeography.co.uk/GCSE/AQA/Tourism/Mass%20Tourism/Mass%20Tourism.htm>

Dubay, A. 2021. Voluntourism: the good and the bad. World Vision. Viitattu 30.12.2021. Saatavissa <https://www.worldvision.ca/stories/voluntourism-the-good-and-the-bad>

ECPAT International. Sexual Exploitation of Children in Travel and Tourism. Viitattu 3.1.2022. Saatavissa <https://ecpat.org/sectt/>

Edelheim, J. & Ilola, H. (toim.) 2017. Matkailututkimuksen avainkäsitteet. Lapland University Press. Viitattu 19.1.2022. Saatavissa <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/63093>

Francis, J. Overtourism – What is it and how can we avoid it? Responsible Travel. Viitattu 7.2.2022. Saatavissa <https://www.responsibletravel.com/copy/what-is-overtourism>

Goodwin, H. 2014. Responsible Tourism. Viitattu 31.1.2022. Saatavissa <https://haroldgoodwin.info/responsible-tourism/>

Goodwin, H. 2016. Responsible Tourism. Uudistettu painos. Oxford: Goodfellow Publishers Limited.

Goodwin, H. 2019. Overtourism Solutions: Strategies to Manage Mass Tourism. Responsible Tourism Partnership. Viitattu 2.12.2021. Saatavissa <https://responsibletourismpartnership.org/overtourism-solutions/>

Grym, A. & Jaakkola, S. 2020. Matkailun sosiaaliset ja kulttuuriset vaikutukset – siltojen rakentaja vai epätasa-arvon edistäjä? Valpas. Viitattu 19.11.2021. Saatavissa <https://valpas.media/artikkelit/yhteisot-ja-kulttuurit/matkailun-sosiaaliset-kulttuuriset-vaikutukset/>

Guay, J. 2018. Mass tourism is ruining historic cities. Only government can stop it. Apolitical. Viitattu 19.1.2022. Saatavissa <https://apolitical.co/solution-articles/en/mass-tourism-is-ruining-historic-cities-only-government-can-stop-it>

Jaakkola, S. 2020. Mitä vastuullinen matkailu tarkoittaa ja miksi sen pitäisi kiinnostaa minua, matkailijaa? Valpas. Viitattu 22.9.2021. Saatavissa <https://valpas.media/artikkelit/artikkeli-sarja-vastuullisesta-matkailusta/>

Jaakkola, S. 2021. Nopea pudotus liikamatkailusta nollamatkailuun vahvistaa paikallisten asenteita: paluu entiseen ei ole vaihtoehto. Valpas. Viitattu 9.12.2021. Saatavissa <https://valpas.media/artikkelit/yhteisot-ja-kulttuurit/nopea-pudotus-liikamatkailusta-nolla-matkailuun-vahvistaa-paikallisten-asenteita-paluu-entiseen-ei-ole-vaihtoehto/>

Kumar, M. 2020. What is Volunteer Tourism and when can it actually be bad? Medium. Viitattu 14.12.2021. Saatavissa <https://medium.com/colandian/what-is-volunteer-tourism-and-when-can-it-actually-be-bad-fa111c329191>

Kuvio 2. 2017. Ranking of the worst cities for over-tourism in Europe in 2017. Viitattu 10.12.2021. Saatavissa <https://www.statista.com/statistics/778687/overtourism-worst-european-cities/>

LAB-ammattikorkeakoulu a. Tietoa meistä. LAB.fi. Viitattu 4.4.2022. Saatavissa <https://lab.fi/fi/info/tietoa-meista>

LAB-ammattikorkeakoulu b. Hotelli-, ravintola- ja matkailuala. LAB.fi. Viitattu 4.4.2022. Saatavissa <https://www.lab.fi/fi/koulutus/hotelli-ravintola-ja-matkailuala>

LAB-ammattikorkeakoulu c. Restonomi (AMK), matkailu- ja tapahtumaliiketoiminta. LAB.fi. Viitattu 6.4.2022. Saatavissa <https://lab.fi/fi/koulutus/restonomi-amk-matkailu-ja-tapahtumaliiketoiminta-paivatoteutus-lahti-210-op>

Leino, I. 2017. Kolme vinkkiä: Näin huomioit lapsen oikeudet lomalla. Unicef. Viitattu 3.1.2022. Saatavissa <https://www.unicef.fi/blogi/kolme-vinkkia-nain-huomioit-lapsen-oikeudet-lomamatka/>

MaRa. Korkeakouluopinnot. Restonomitutkinto ammattikorkeakoulusta. MaRa ry. Viitattu 27.5.2022. Saatavissa <https://www.mara.fi/toimiala/ura-matkailu-ja-ravintola-alalla/alan-tutkinnot/korkeakouluopinnot.html>

Samson, E. 2015. Socio-cultural impacts of tourism. Viitattu 13.1.2022. Saatavissa https://www.slideshare.net/ejaysamson/sociocultural-impacts-of-tourism?fbclid=IwAR2Ujs-vctPVLZfdXiGEGsGUI4KpiH5ASut5myLV7vUvJ1maLgk2CAgh1_5Ts

Sharma, A., Kukreja, S. & Sharma, A. 2012. Child labour – An Ugly Face of Travel and Hospitality Industry. Viitattu 4.1.2022. Saatavissa <https://www.readcube.com/articles/10.9790/487x-0410817>

Stainton, H. 2021a. Environmental impacts of tourism. Viitattu 12.1.2022. Saatavissa <https://tourismteacher.com/environmental-impacts-of-tourism/>

Stainton, H. 2021b. Overtourism explained: What is it and why is it so bad? Viitattu 9.2.2022. Saatavissa <https://tourismteacher.com/overtourism/>

Studentum. Restonomikoulutus. Viitattu 27.5.2022. Saatavissa <https://www.studentum.fi/koulutushaku/restonomikoulutus>

Surveymonkey. Laadullisen tutkimuksen tekeminen. Viitattu 3.10.2021. Saatavissa <https://fi.surveymonkey.com/mp/conducting-qualitative-research/>

Taylor, M. 2019. 2020's Emerging Responsible Tourism Trends. Travel Pulse. Viitattu 4.10.2021. Saatavissa <https://www.travelpulse.com/news/features/2020s-emerging-responsible-tourism-trends.html>

The Cape Town Declaration, 2002. International Conference on Responsible Tourism in Destinations. Viitattu 1.2.2022. Saatavissa <https://responsibletourismpartnership.org/cape-town-declaration-on-responsible-tourism/>

Tieng, S. 2020. Cultural Tourism. Oakville, Ontario: Society Publishing. Viitattu 24.1.2022. Saatavissa https://lut.primo.exlibrisgroup.com/discovery/fulldisplay?docid=alma991970543906254&context=L&vid=358FIN_LUT:LAB&lang=en&search_scope=LAB_CAMPUS_CDI&adapter=Local%20Search%20Engine&tab=Everything&query=any,contains,cultural%20tourism&offset=0

Unicef, 2021. Child labour. Viitattu 5.1.2022. Saatavissa <https://www.unicef.org/protection/child-labour>

Unicef. Volunteering in orphanages. Viitattu 5.1.2022. Saatavissa <https://www.unicef.org/rosa/what-we-do/child-protection/volunteering-orphanages>

UNWTO. Tourism and Culture. World Tourism Organization. Viitattu 14.1.2022. Saatavissa <https://www.unwto.org/tourism-and-culture>

ViGuide, 2021. Responsible tourism is gradually gaining popularity. Viitattu 4.10.2021. Saatavissa <https://vi.guide/responsible-tourism-is-gradually-gaining-popularity-p528.html>

Wikipedia, 2021. Laadullinen tutkimus. Viitattu 3.10.2021. Saatavissa https://fi.wikipedia.org/wiki/Laadullinen_tutkimus

Wikipedia, 2022. Matkailu. Viitattu 29.5.2022. Saatavissa <https://fi.wikipedia.org/wiki/Matkailu>

Liitteet

Liite 1. Kyselylomake

Sosiokulttuurinen vastuullisuus matkailussa: kyselytutkimus restonomiopiskelijoille

Olen neljännen vuoden restonomiopiskelija Lahdesta ja teen opinnäytetyötä vastuullisesta matkailusta ja sen sosiokulttuurisesta puolesta. Työssäni tutkin Lahden LAB-ammattikorkeakoulun restonomiopiskelijoiden näkökulmia ja ajatuksia aiheesta alla olevan kyselyn avulla.

Vastuullinen matkailu koostuu ekologisesta, taloudellisesta ja sosiokulttuurisesta vastuullisuudesta. Vastuullisen matkailun tavoitteena on tehdä kohteista parempia paikkoja asua ja parempia paikkoja matkustaa.

Sosiokulttuurinen vastuullisuus koostuu sosiaalisesta ja kulttuurillisesta vastuullisuudesta. Sosiokulttuurisesti vastuullisessa matkailussa matkailun taloudelliset hyödyt jakautuvat tasapuolisesti ja sen haitalliset vaikutukset paikallisten elämään ovat vähäisiä. Paikallisasukkaiden arvoja sekä kulttuuria kunnioitetaan ja matkailusta pyritään luomaan sosiaalisesti osallistava kokemus. Muita sosiokulttuuriseen vastuullisuuteen kuuluvia asioita ovat tasa-arvo, ihmisoikeudet, paikallisten työllistyminen, matkailun turvallisuudesta huolehtiminen, aitojen perinteiden säilyttäminen ja ennakkoluulottomuus paikallisyhteisöä kohtaan.

Kaikki vastaukset käsitellään nimettöminä. Kyselyyn vastaaminen vie 10-20 minuuttia.

Jokainen vastaus on tärkeä työlleni, joten kiitos jos vastaat kyselyyn!

Maiju Holstila
majju.holstila@student.lab.fi

Mitä ajatuksia vastuullinen matkailu tuo mieleesi? *

Oma vastauksesi

Mitä matkailun aiheuttamia sosiokulttuurisia vaikutuksia olet huomannut matkustaessasi? *

Oma vastauksesi

Miten paikalliskulttuuri vaikuttaa omaan toimintaasi matkakohteessa? *

Oma vastauksesi

Mitä kielteisiä havaintoja olet tehnyt liikaturismista matkustaessasi? *

Oma vastauksesi

Minkälaisia ajatuksia vapaaehtoismatkailu herättää sinussa? *

Oma vastauksesi

Minkälaiseen vapaaehtoistyöhön voisit itse osallistua? *

Oma vastauksesi

Oletko havainnut lapsia käytettävän matkailualalla töissä, jotka voivat olla heille haitallisia tai vaarallisia? Jos olet, niin mitä? *

Oma vastauksesi

Minkälainen vastuullisuus on mielestäsi tärkeintä matkustaessa? *

Oma vastauksesi

Lähetä

Tyhjennä lomake